

הרב יחיאל יעקב ויינברג זצ"ל

הלכות עלייה לספינת מעפילים בשבת*

ב"ה [יום] ד' פרשת תולדות [כ"ו מרחשון] תש"ז מונטרי
[שווייץ] 20/11/46

ידידי חביבי מר אשר וסרטיל נ"י.

שמחתי במכתבך מאוד, ורבה הייתה שמחתי לראות אותך עוסק בעבודת ההצלה בפדיון שבויים ובהעברתם לארצנו הקדושה. אשריך בעוה"ז וטוב חלקך בעוה"ב. זכית להיות בין הבונים, אשריך.

על דבר שאלותיך:

ההפלגה בספינה בשבת מותרת על פי דין תורה, ובלבד שיקנה שביטה בערב שבת, היינו שישב בספינה בערב שבת כל בין השמשות עד שתחשך, ומה טוב אם יכולים לעשות קידוש בספינה. ואח"כ מותר לחזור לבית וללון שם, וביום השבת מותר לחזור לספינה ולהפליג בים, וכל זה מבואר בשו"ע או"ח סי' רמ"ח סע' ג עיי"ש, ובמקום שיש כאן מקום להקל מטעם מצות ישוב א"י ופדיון שבויים וכמו שכתבת שלעצם ההפלגה בשבת אין התנגדות מצד גדולי התורה, אף כשאני לעצמי לבי מהסס בדבר זה. ולכן ראוי ונכון להשתדל בכל מאמצי הכוחות שהעולים החרדים יקנו שביטה באניה בערב שבת, וכמו שכתבתי לעיל.

ומה ששאלת על דבר שנוגע לך באופן אישי, אם מותר לך להשתתף בעניין זה ע"י איסורי טלטול ברה"ר והוצאה מרשות לרשות וכו', כדי למנוע את העולים הדתיים ממלאכות מיותרות, וגם לעודד אותם בראותם כי מלווים אותם לאניה ודואגים להם

* הרב ויינברג זצ"ל (תרמ"ד-תשכ"ב) בעל שו"ת 'שרידי אש' היה רבו של אשר וסרטיל (תרפ"א-תשס"ט) כאשר זה למד בבית המדרש לרבנים בברלין בשנתו האחרונה (תרצ"ח-תרצ"ט), עד שנסגר ע"י הנאצים. ר' אשר הצליח לעלות ארצה בר"ח אלול תרצ"ט, רגע לפני שפרצה המלחמה, למד בשיבות בארץ ועסק בחינוך, ובשנים תש"ה-תש"י נשלח ע"י המוסד לעליה ב לטפל בהעלאת יהודים לארץ מאירופה ומצפון אפריקה. הוא היה איש חינוך וספר, ובין השאר ערך ועיצב את דמותו של הספר 'שמירת שבת כהלכתה' מאת הרב י"י נויברט זצ"ל על שלושת מהדורותיו. מכתב זה נמצא בגנזיו, ובו תשובת רבו הרב ויינברג על שאלות הלכתיות שעלו במהלך עבודתו כאחראי על עליית פלטי השואה מאירופה לארץ הקודש. המכתב נמסר למערכת 'המעין' באדיבות אלמנתו הגב' סוזי וסרטיל וילדיו [וע"ע להלן עמ' 129-130 מה שהערתי בסוף הסקירה על הספר 'אחרי השואה' של מכון אורייתא. י"ק].

עד לרגע הפלגתם - אין זו שאלה כלל, כי בוודאי אסור על פי דין, על פי הכלל אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך. ולא התירו אלא באופנים מיוחדים, כגון מי שהוציאו בתו מביתו להוציאה מכלל ישראל, עיי"ש בשו"ע או"ח סוף סי' שו.

ודעתי היא כי נהפוך הדבר, עליך לעמוד על דעתך בעניין שמירת שבת בכל תוקף ועוז, ויש בזה משום חינוך הפועלים בעתיד לשמור על השבת בכל תוקף ועוז במסירות נפש ממש, ובזה ישפיעו גם על אחינו החופשים, כי אין לנו גורם משפיע יותר גדול ממסירות נפש בעד קודשי הדת. וכמה גדולה היא מצות קידוש שם שמים, ואין דבר העומד בפני הרצון. אם אחינו יראו ויכירו כי הדתיים הם אנשים בעלי נפש ורוח יתירה, מוכנים לכל הקרבנות, ומקבלים עליהם כל העינויים שבעולם, אז מתעורר בליבם היהודי זיק של אהבת תורה ויהדות, והם חוגרים שארית כוחם לעזור להם בביצוע מחשבותיהם הקדושות לשם שמירת הדת. ואעפ"י שחז"ל התירו לומר לגוי שיכתוב בשבת בשביל מצות ישוב ארץ ישראל, עיין גיטין ח' ע"ב, זהו רק ע"י אמירה לגוי, אבל לא ע"י מעשה של ישראל אפילו ע"י שבות, ע"י שם בתוס' ר"ד.

מובן כי כל זה לא אמור אלא במקום שאין שם ספק של פיקו"נ, כי במקום שיש ספק של פיקו"נ הכל מותר. ולי אי אפשר לידע ולדון בצער זה. ולכן אם תראה שיש כאן אף ספק רחוק של פיקו"נ אין לך לחשוש כלל, ומותר לך לעשות ככל מה שנראה בעיניך נחוץ ומועיל.

לסמן בסימנים את התרמילים של העולים ע"י כתיבה בעט או בעיפרון - חס ושלום! אין אתה אחראי בעד החופשיים, וחלילה לך לעשות זאת אפילו ע"י שינוי כדי להציל את החופשים מלעבור עבירה כדרכה. ולי ברור כי עבודה זו אפשר לעשותה קודם השבת.

ונחוץ רק כי אתה והכרוכים אחריך תעמדו על דעתכם בכל תוקף, להודיע להם כי מרוצים אתם לסבול יסורים ועינויים והפסדים רבים ובלבד שלא לחלל את השבת שהיא אחד מעיקרי דתנו, שעליה הורגנו וטובחנו ושורפנו מיום שגלינו מארצנו ועד היום הזה. ורגיל אני לפרש מה שאמרו חז"ל גבי אותה מטרוניתא שבאו והפגינו בלילה ואמרו אי שמים לאו בני אב אחד אנחנו ולא בני אם אחת אנחנו (עי' מס' ר"ה דף יט ע"א) וכו', שקריאה זו היא מכוונת כלפי יהודים חופשים שחיללו את השבת בלילה. ומה שאמרה בואו והפגינו בלילה וכו', עיי"ש ברש"י, הכוונה שאז יראו כי היהודים מחללים את השבת ברצונם, וע"י זה גורמים שיגזרו עלינו גזרות קשות, עיי"ש.

סוף דבר, לא לחפש קולות, כי אם ללחום, לא בחרב ולא בחנית - כי אם ברוח ובאומץ הלב.

נאום ידיך מוקירך

יחיאל יעקב